

XORIJIY TIL O‘QITISH METOD VA TEXNIKALARI

Dusbayeva Nazira Narimanovna

Jizzax politexnika instituti “Xorijiy tillar” kafedrasida katta o‘qituvchisi

Elektron pochta: naziradus@gmail.com, tel: +99893-309-28-59

<https://doi.org/10.5281/zenodo.10806541>

Annotatsiya. Maqolada rus tilini o‘qitish usullari tahlil natijalari keltirilgan. Ushbu material rus tilini o‘qitish metodikasi nazariyasi va tarixi bo‘yicha kurslarni takomillashtirish uchun foydali bo‘ladi va rus tili o‘qituvchilariga metodning klassik g‘oyalarini yangilashga yordam beradi.

Kalit so‘zlar: Ta’lim jarayoni, axborot-retseptiv usul, reproduktiv metod, bilim, ko‘nikma, talabaning xohish-istaklari, mavzu, amaliy, intellektual va emotsional vositalar, bir qator tasniflar, og‘zaki usullar, hikoya, dolzarblik, evristik suhbat, induktiv va deduktiv usullar.

O‘rganish - bu ma'lum bir mantiqqa bo‘ysunadigan jarayon, ya'ni uni o'rganish, boshqarish va bashorat qilish mumkin. O'quv jarayoni boshqacha tarzda ta'lim yoki didaktik jarayon deb ataladi. Ta'limning ijtimoiy yo'nalishi shundan iboratki, o'rganish insonning ijtimoiy moslashuvining optimal usullaridan biri, ya'ni insonni jamiyat hayotiga tayyorlashdir. Bugungi kunda o'qitish usullarining ko'plab ta'riflari mavjud. Biroq, ta'riflarning xilma-xilligini hisobga olgan holda, metodni o'qitish modeli, ta'lim turi va ta'lim yo'nalishining hosilasi sifatida tushunish kerak.

Usul atamasiga quyidagicha ta’rif berishimiz mumkin: o‘qitish usuli - bu o‘qituvchi va talabalar o‘rtasidagi o‘zaro ta’sir qilish usuli bo‘lib, unda bilim, ko‘nikma, malakaga erishiladi, talabalarning dunyoqarashi shakllanadi, qobiliyatlari rivojlantiriladi.

O‘qitish - bu maqsadli jarayon bo‘lib, unda o‘qituvchi o‘quvchiga jamiyatning ijtimoiy tajribasini o‘zlashtirishga yordam beradi. Usullar bu jarayonning juda muhim elementidir. Tajriba ta’lim mazmunida - standartlarda, dasturlarda, o‘quv majmualarida mujassamlangan. Ta’lim mazmunini o‘zlashtirish - o‘rganish maqsadi, usullar - bu maqsadga erishish yo‘lidir.

Usul maqsadga erishishga qaratilgan ketma-ket harakatlardan iborat. O‘quv jarayonida o‘quvchi, bir tomondan, o‘rganish obyekti, ikkinchi tomondan, o‘rganish subyekti hisoblanadi. Dars jarayoni muvaffaqiyatli tashkil qilinishi uchun quyidagi rejalarni amalga oshirish mumkin:

- Talabada kuchli istakning mavjudligi;
- Maqbul o‘quv materialini tanlash;
- O‘qitish uslubining tuzilishi;

O‘qituvchi muvaffaqiyatga erishish uchun, avvalo, talabaning xohishi kerak; uning maqsadi o‘qituvchining maqsadi bilan mos kelishi kerak. Bundan tashqari, o‘qituvchi o‘quvchilarning individual xususiyatlarini, materialni o‘zlashtirish jarayonining umumiy xususiyatlaridan ma'lum darajada xabardor bo‘lsa, o‘z oldiga maqsad qo‘yishi va kerakli faoliyat usullarini zaruriy mazmun bilan to‘ldirishi mumkin.

O‘quv materialini o‘zlashtirish jarayonining maqsadi va xususiyatlarini bilgan holda, o‘qituvchi o‘zi uchun mavjud bo‘lgan mavzu, amaliy, intellektual va hissiy vositalardan foydalanib faoliyatni belgilaydi va amalga oshiradi, talabaning ularga mos keladigan maqsadini uyg‘otadi, buning natijasida u sifatli dars mashg‘ulotini amalga oshiradi.

Talabaning faoliyati materialni o‘zlashtirish mexanizmini harakatga keltiradi, buning natijasida talabaning o‘zi o‘zgaradi va o‘quv maqsadi istalgan yutuqqa ko‘proq yoki kamroq yaqin

bo'ladi. Maqsadga erishmasdan, muvaffaqiyatli usul haqida gapirish mumkin emas. Bu kamroq harakat bilan maqbul vaqt oralig'ida maqsadga barqaror erishishdir.

Zamonaviy didaktikaning o'tkir muammolaridan biri o'qitish usullarini tasniflash muammosidir. Hozirda bu masala bo'yicha yagona nuqtai nazar yo'q. Turli mualliflar o'qitish usullarini guruhlarga va kichik guruhlarga bo'lishda turli mezonlarga asoslanishi sababli bir qancha tasniflar mavjud. Ta'lim usullarini o'qituvchi metodlari (hikoya, tushuntirish, suhbat) va o'quvchilar mehnati (mashqlar, mustaqil ish) usullariga bo'lish eng dastlabki tasnifidir. 20-asrning 30-yillari boshidan hozirgi kungacha xorijiy tillarni o'qitish usullarning tasnifi quyidagicha taqdim etiladi:

- 1) og'zaki usullar - bilim manbai og'zaki yoki bosma so'zdir;
- 2) amaliy usullar - talabalar amaliy harakatlarni bajarish orqali bilim oladi va ko'nikmalar hosil qiladi;
- 3) ko'rgazmali usullar - bilim manbai kuzatilgan narsalar, hodisalar, ko'rgazmali qurollardir.

O'qitish usullarining bu tasnifida og'zaki usullar yetakchi o'rinni egallaydi. Ular bilimlarni uzatishning deyarli yagona usuli bo'lgan davrlar bo'lgan. Ilg'or o'qituvchilar o'z darslarida talabalar nutqiy savodxonligini oshirish orqali tilni rivojlantirishga harakat qiladilar.

Xulosa qilib aytganda, nafaqat xorijiy tillarni, balki har qanday soha va fanni o'rganuvchilarga tushunarli tarzda yetkazib berishning usul va texnikalari o'quvchilar savodxonligi va o'qituvchining mahoratiga ko'ra farqlanib boradi va shu ma'noda, tilni o'rganish jarayoni ham tez yoki sekinlik bilan amalga oshadi.

REFERENCES

1. J. Jalolov. Ingliz tili o'qitish metodikasi, "O'qituvchi" nashriyoti. Toshkent.
2. К вопросу об истории развития интенсивных методов зарубежном. Методы интенсивного обучения иностранным языкам. Изд. МГПИИЯ, «Высшая школа» 3, 1977
3. Г. Лозанов Сущность истории и экспериментальные перспективы педагогической системы при обучении иностранным языкам. Изд. МГПИИЯ, «Высшая школа» 3, 1977
4. Г. А. Китайгородская. Методика интенсивного обучения иностранным языкам. Москва, «Высшая школа»
5. Методика преподавания иностранных языков зарубежом. Москва, «Прогресс» 1967.